

PREMIJERA FILMA „KUĆA NA PIJESKU“ SPLITSKOG SINEASTA IVANA MARTINCA

Govor „zvučne slike“

„Drugačiji“ film za gledaoca pripravna na avanturu — „priča“ o dvjema alternativama jednog te istog 50-godišnjaka, u kojoj intelektualna kontemplacija dominira nad punoćom života „iz prve ruke“. Ali, i djelo dostojno poštovanja

Među izazovima koje filmski autori — ili, da kažemo, oni najsvojeplaviji među njima — upućuju onome što se konvencionalno podrazumijeva pod filmom, izazov splitskog sineasta Ivana Martinca spada među najradikalnije. Filmofili koji su u toku dva i po desetljeća njegova bavljenja filmom imali prilike vidjeti neko od njegovih 70 kratkometražnih ostvarenja znaju već o čemu se radi — riječ je o njegovom odustajanju od onoga što za njega nije sam film, već „literatura“ ili čak „teatar“ (dakle, svojevrstan asketski odnos prema fabuli, dijalogu, psihologiziranju, mizansceni, glumi, u uobičajenom „realističkom“ smislu). Martinčev film je, dakle, nešto što teži „čistom filmu“ — „slika i zvuk“ u nekom svom izvornom značenju. Martinac svoje „priče“ donosi prvenstveno govorom svjetla, filmskog ritma, kompozicijom kadrova, simboličnom i asocijativnom vrijednošću filmskog prizora, glazbom, šumovima. Riječ je o pomaku k čistoj filmskoj poeziji, koja traži filmskog gledaoca, drugačijeg od potrošača uobičajenih filmskih priča (nadajmo se da će film, tokom svog prikazivanja u splitskom kinu „Balkan“, naći takve svoje, na avanturu pripravne, gledaoce).

„Jakov Križanić“

„Kuća na pijesku“ je na prvi pogled priča — očito ovo „priča“ se ni u Martinčevu slučaju ne može izbjeći — o čovjeku koji je svoj život izgradio na osobito nepouzdanim temeljima: vjeri da je moguće naći harmoniju u samoći. Na drugi i temeljitiji pogled riječ je — ne o Josipu Križaniću, arheologu, i Jakovu Kostelcu, istražnom sucu, već o Jakovu Križaniću (kako je to duhovito, a u stilu „lapsusa“ primijetio kritičar Munić), o dvama licima, dvjema alternativama jednog te istog 50-godišnjaka: jedne koja se okončava metkom u čelo i druge koja istrajava. Ali, i ova druga je samo optimističnija (ili „optimističnija“) varijanta „kuće na pijesku“: nakon jedne mahnite vožnje, od koje vidimo tek lice vozača u retrovizoru, a čujemo samo zvuk vozila, a zatim i iznenadnog prolaza kroz tunel, koji po mnogočemu podsjeća na onu čuvenu jurnjavu „dalje od beskonačnog“ iz Kubrickove „Odiseje...“ — „Jakov Križanić“ se suočava s bijelinom završnog kadra, koja ovdje, paradoksalno, ima funkciju „klasične“ filmske interpunkcije, zstamnjena.

Upozoreno je već — ono što gledalac može očekivati kao priču „žrtvovano“ je suštini. Stoga se pred nama sve — svjesno — odvija kao slijed banalnih radnji: protagonist živi svoj život, jedne jeseni i zime u

gradu Splitu, između posla u tihom ambijentu Arheološkog muzeja i stana, negdje u prašnjavom i bučnom okolišu industrijskog predgrađa; u dugim šetnjama, različito emocionalno obojenim, i rijetkim trenucima sklada (s prijateljima, s kćerkom u Zagrebu). A tu je i onirički sloj: Križanićeva nestvarna žena Laura Neumann i čest snoviđajni motiv „uskih vrata“ (gledaocu koji u svom prtljagu ima Martinčeve kratke filmove ne promiču njegovi auto-citati, bilo da je riječ o spomenutim „uskim vratima“, „sukoba čovjeka i stroja“ ili pak „ljudi u prolazu“ iz „Vlaka“ i mnogih drugih).

Fabula, mizanscena, dijalog i gluma svedeni su, dakle, na šutljivi bresonovski ritual (recimo, iz filma „Slučajno Baltazar“); koncentrirajmo se, dakle, na govor slike i filmske kamere.

Govor slike

Martinčevom slikom upravljaju neka uočljiva matematičko-geometrijska pravila. U kompoziciji kadrova tako dominira težnja simetriji i nagla-

komunicira u pravilu kroz staklene zaslone — u stanu ili automobilu — ili jednu takvu specifično „otuđujuću“ napravu kao što je telefon.

U stvaranju ovakve svoje „zvučne slike“ Martinac se koristio uslugama trojice vrsnih suradnika: direktora fotografije Andrije Pivčevića, čije su najveće zasluge besprijekorna cjelovitost jesenskih i zimskih tonova u eksterijerima, kao i Inventivne svjetlosne varijacije u interijerima; skladatelja Mirka Krstičevića, koji je — za razliku od na izgled lakih pjevnih, a u stvari duboko kontemplativnih tonova F. Tarrege — osigurao čvrste dramske akcente; i konačno, Dušana Jančićevića, koji je, i u tom strogo reduciranom konceptu glume, umio iznijeti svoju glumačku tajnu.

Sleđivanje emocija

Ovo je bio pokušaj interpretacije Martinčeva „općeg koncepta“ i njegova otjelotvorenja na pojedinačnom filmskom slučaju imenom „Kuća na pijesku“. Treba na kraju reći samo još jedno: težnja k ovako shvaćenom „čistom filmu“ nosi u sebi dozu dogmatske jednostranosti. Ishod te metode je naglašavanje intelektualne kontemplacije, asocijacija zasnovanih na bogatoj kulturnoj „spremi“ (mjesti-

Autori i protagonisti filma pred splitskom publikom: kostimograf Naida Kromić, glumci Branko Đurić i Dijana Zulim, Ivan Martinac, glumci Vasja Kovačić i Josip Genda, autor glazbe Mirko Krstičević i kamerman Andrija Pivčević

šavanju značenja čistih, bijelih ploha (budući da se u Martinčevu filmu psihološki sloj iščitava drukčije nego u konvencionalnom negativnom filmu, ovakva koncepcija filmske slike i te kako služi za ocrtavanje temelja ličnosti protagonista). Sličnim nekonvencionalnim načinom odslikan je i Križanićev odnos prema vanjskom svijetu („društvu“) — sve ono što nije njegovo kućno utočište, radno mjesto, krug prijatelja, tek je nejasan konglomerat zvukova i oblika. Buka i zagađenje. Križanić s tim svijetom

mice i hermetizma i „privatne“ simboličke, ali istovremeno sleđivanje emocija, njihova „apstraktizacija“. Hladan dah citata prema duhovnim srodnostima, a ne i punoća života „iz prve ruke“.

Tako i Martinac, u privatnoj sistematizaciji ovog kritičara, zbog svog umijeća i dosljednosti, dolazi u vrstu s takvim autorima kao što su Bresson ili Tarkovski, stvaralocima koje izuzetno, poštuju, ali i ne osjećam u punom iznosu svojim.

Joško ČELAN

NAKON PREMIJERE:

Sud publike

LJUBOMIR JURIČEV,

— Mislim da bi, za reći nešto suvislije, trebalo još jedan put pogledati film. Ovako ostaje samo nesređenost prvih utisaka. Ipak, ugodno je bilo. Onaj tko poznaje rad Ivana Martinca na filmu primijetiti će da je u ovom sabio sve ono što je bilo karakteristično za njega kao autora kratkih filmova, sve svoje preokupacije i postupke.

Ivanka ALANDER, službenik aerodroma Beograd (40)

— Ja moram biti zadivljena.

Ambijent ovog filma je za mene jedan sasvim specifičan ambijent. Znate, za nas Beograđane uvijek je doživljaj kada vidimo more, a naročito u ovakvom jednom umjetničkom kontekstu. Kamera je izuzetna, o režiji da i ne govorim.

Gorana TOCILJ, psihijatar (39)

— Ovaj film je jedan izlet u neizvjesno, barem ga ja tako vidim, kao način donošenja stvari isključivo emocionalno. Verbalna strana ovdje gotovo da i nije potrebna.

Miro DUJAM, student (28)

— Mislim da je film tehnički vrlo

dobro izveden osim sinhronizacije. A što se tiče same tematike filma, meni je pomalo čudno da se to može dogoditi u Splitu, ovakva priča i ovakva sudbina glavnog junaka nekako mi se ne slaže s atmosferom grada u kojem se radnja događa.

Zlatko BRODARIĆ, slobodni umjetnik (29)

— Mislim da je film sve skupa dobar. Što sve skupa? Pa, muzika je, mislim, izvrsna. Fotografija je odlična. Montaža također.

S. Pg.

Ljubomir Jurićev

Ivanka Alander

Gorana Tocilj

Miro Dujam

Zlatko Brodarić